

سے

دفعہ کی آدی
سال قی نذیر الملولہ

۱۸۴۶

Sule, Traniya U. Kutuphanesi

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله الذي بشر الصادقين بنفع صدقهم في
كتابه المبين والصلوة والسلام على سيدنا
ومولانا محمد صادق الوعد الامين الذي
طابقت اجناره للواقع بالدلائل والبرهان
فوجب تصديقه على كافة الثقكين بالافرار
والاذعان وعلى له واصحابه الناقدين
اثاره احسان الموثوقين بهم في الاقوال
والافعال والذين اتبعوهم بالاحسان
انورنا باعث تمييز سطوره بوردك
اشبو بلده طيبه فرحنا الله انك الصمدك

بسم الله

فهرس مطالب عالم بلكه دفتر اجمال طوائف
انم در سفر تقریبی ایله اکاذیب کثرت
بولوب جانب جنود اسلامیان واطراف
ممالک وبلدان وارده اولین اخبار بلكه
مکاتیب وزرا وکبار دخی دروغ آمیخته و
قالب صحائف اغراضه رنجته دائره عهدہ ایلان
خارج بالای واتب طاق اغواقه عارج المقتدر
ناشی ضد قی کذب و تخلص الفاظ مراد و
معانی استنباطنه برابر ردی و نه جیدی
تخصیص صنعت کسریه عقل و روتیه برکه استخصال
زر کامل العیاره همسر بلكه نیش اهتمام
واندیشه الیه معاون صعب المنالون استخران
نقایس چوهره بکزر ابد زبیرا طبایع خندان
ومقاصد و اغراض انصاف ایله هر کلن آخر کونه
سویله و هر بشیدن طرز دیگر اکلا ایدی

زیرا هر کس سعت باع اطلاعی کجند ده حوصله
عرفان و استعدادی اوله حق و تبه به رسیده
و بالاتفاق **۴** بقدر دانش خود هر کسی کند
ادراک معنای مسلم ارباب ارا رسیده در
پس بود غده دهنه نجات انجق مطالعه نسخه
نظر و استدلال و مدارسه و نظایف بحث
و ترتیب قیاس امثال و احوال ایله عماره
و اشتغال موقوف اولفله بو بایده الزام غافل
و تذکیر عاقل انچون معیار صدق و کذب
اولفه سزاوار بر اصل اصیل ایدانه جهت سار
و نظام ملک و ملت و قوام قوامی سلطانک
اسباب کلیه اجمالیه سنه و اوی برقیچ فصل
ایله اصل مذکوری تزییله ابتداء اولتدی
معلوم اوله که پیشینی اخبارده مخبریه مخبرک
یا حواس ظاهر و باطنه دهنه بری ایله محسوسیدر

یا تعقل طریقیه معقولیدر قسم نانی به
بجزم تعلق اینمز زیبا خبرده اعتبار حسه در
تعقله دکدر بنا و علیه خبر متواترک طرف
مبدای حتمه منتهای اولمغی شرط ایلدیلر دلیل
عقلی به مستند خبره متواتر دیمدیلر مثلا
بر مصک قومی حدوث عالمه خبر ویریه لر
متواتر دینلمز زیبا اوله عقلیه ایله بینمک
ممکن اولن شیده نقله اجتناب اولماز
قسم اولده مخبر نصاب تواتره بالغ اولمغی
وار اولماق وار نصاب تواتر شول مقدار در که
اول مقدارک کذب اوزرینه توافقی عادت
محال اوله عدم حصه یا عدد معاین شرط
دکدر بودنی شرط در که هر طبقه ده مقدار
بذکور متب اوی اوله یا خود تزااید ایلیه
نقصا بولمیه خبر متواتر علم ضروری افاده

ایدوب مقبول یعنی شئی آخوه توقف اتمم کله
بو قسم دخی موضوع بجز در خارجدر
اما نصاب تواتره بالغ اولیا خبر که خبر حاد^{در}
ظن افاده ایدر ظن اعتقاد را چه دیرلر
مع احتمال النقیض مجز که سلیم الذهن سالم
اکو اس اوله ویردیکی خبر شهادت شرعیه
و رعیه الشروط ایس ادای و حسب ایتمش
اولور خبرها و نعمت خبر مذکور بلا شرط شئی
آخه مقبول اولوب وجه خوله واقعه مطابقی
دیو تفحص لازم اولماز یوق اکر شهادت
شرعیه اولمیوب اخبار مجرد ایس اخبار در
مقصودی ندر آنی ملاحظه و تحقیق الزم
زیرا دنیوی اعرفه اغراض شئی تخلل ایدر کلی
ظاهور مقدمه ابن خلد و نده دیر که
لماکان الکذب متطرقا لجزءه اسباب

تقتضیه فمنها التشیعات للاراء والمذاهب
فان النفس اذا كانت علی حال الاعتدال
فی قبول الخبر اعطته حقه من التمیص والنظر
واذا خا درها تشیع لرأی او سخره قبلت
ما یوافقها وکانه ذلک المیل والتشیع غطاء
علی بصیرتها عن الانتقاد ومنها الذهول
عن المقاصد فکثیره من الناقلین لا یعرف
القصد بما عاین او سمع وینقل علی ظنه
و تخینه ومنها توهم الصدق فی جهة الثقة
بالناقلین ومنها الجهل بتطبیق الاحوال
علی العرف لا یحل ما یدخلها من التلبیس و
التطبیح ومنها تقرب الناس رصحا المراب
بالتبلیغ والمدح و انتعاش الذکر بذلك
ومن اسباب له ایضا وصی سابقه علی جمیع
ما تقدم الجهل بطبیاع الاحوال فانه کل حاجته

ملکت و طبیعت ناسی اعتباریله حقیقت حال
معلوم اولور **فذلک کلام** چونکه اخبار و تقو
تمیز صدق و کذبند عادات و اخلاقه و عمل
و حکم و طبایع احوال و ازمنه به نظر و اعتبار
عند ذوی الالبصار امر واجبدر این خلد
دیگر که اصحاب رشد و اذی نه نقل اولن اخباره
نظر اید و میزان عقل سلیم ایله معنی اخذ و
قبول ناقصی رو ایدر زیرا عمران عالم که
افراد بنی آدمک ربع مسکونده اجتماعند
عبارتدر درلودر لو طبیعتی اولوب هر یکی
بچه احوال و اناری اقتضایدر بواجتماع
طبیعی و لوازمی بیلند بوجوب و مقتضای
وقوف تام تحصیل اولن قد که بیدار بجا
نقل اولن اخبار و حکایات ادا طبایع عرض
و ارجاع اولنوب اگر موافق ایسه قبول اولن

۵
رو اولنور بعده دیگر که السنه ناسده مذکور
خبر لوده یا لیکر نقله اعتماد اولنوب عمران عالم
و اجتماع بنی آدمه لازم اولن احواله و قوانین
و عادات انامه و قواعد دولته و رعایات
اولنوب ایشیدوب کور مد و کمر احوالی بیلوب
مشاهده ایتدیگرموره قیاس ایلمسک
نقل مجرده اعتماد تصدیق ایتد و کمر صورتده
صدق و عوایدن عدول مقرر در انتهای
بسیر عقاید لازم در که بر خبر نقل اولن قد
باید این عقاید به عرض ایدوب منقولی
معقوله تطبیق و نقلی عقل ایله توفیق ایلیه
و احوال ازمنه و اشیای صبه و طبیعت ملک و دولته
نظر و احوالی بیلوب وقت و حال و دولت
رجال کوره امکان اوری تصویر دین صکره
و قوعی خبر بنی بشر و طاصحت خبر موجوده ایله

تصدیق و قبول و الّا رد و ایلوب حقیقتی
استخبار و خبر صادق تفحص و اختیار ایلوب
فصل تطابق شرع و عقل و توافق آرای
ارباب رشد و فضل ایلوب سبب و اعضاء
و دوائی بر ایلوب و وقت و حال و منوال
اوزره ملاحظه اولنور که نه احد بویله عساکر
کثیره و اموال و اقوات و غیره ایکن عدم ثبات
و غیرتک علیتی دکل الّا و زراء و محرک انتقائی
شان و قدرتگری و مسئله خوف و رجا
اوزره و مراعات قهر و لطف بر جا خصوصاً
رخاوت و عدم مکتلری اولوب انظار ایلوب
حفاظت بلریدر فلهاذا قدم مضامیح قوام دولت
محافظ بلاد و مدبر امور عیال و اولاد
وزرائک قدر و شاندی ترقیع و اعدا
اولنوب حل و عقد امور کف کفایت

و التزم ایلوب اعطا بیور بقدر لکن کتب خلاف
و قانون نامه لوده ذکر و بیان اولنوب اوزره
شروط ثلثه بی شمع اولمیان نا اهلک وزارت
ویرلیه بو عاوده غایت رفت و اهتمام
واجبدر شروط مذکوره تک اقدامی دیندر
نمایشی سخی ثانی شجاعندر وزیر اید سخی
شجاعت اوزره مقدمدر زیر اسخیاون
اولن وزیر پیرامندن شجاعت منفک
ایلاز سخاوت طبعنه آثار شجاعت لازم
کلور سخی بولند و غنی بیرده همانا شجاعت
بیلنور پس آمدی وزیر صاحب تدبیر که
مبتدین سخی و شجاع اولوب غلام دولتی
و وکیل سلطنتی اولد و غنی شاه عالمپناه
شوکت عنوان قبلندن کندوبه مهرهایون
ایلوب نام دولت شجاعت صدارت ایا قیامی

والای قدر و نشان البکس و احسان
بیورلد قدہ باجگہ سپاہ و رعیتک و رجال
ارکان و دولتک عز و نصیبی و اقتضای ایدر
ایہ قتل و صلیبی النذہ اولوب عامہ
عالم کند و وہ بو قدرتی تصدیق و تحقیق
ایدر لایہ جمیع انوری و جہ حسن اوزرہ
صورتنمای جلوہ حصول اولسنہ باوی
اولور خصوصاً حین تقابل صفیندہ خروف
فہر و عنابی و رجای لطف و حسناتی حسنا
جایگیر ضامن نام اولوق حسبہ غیرت
و نبات عکظفر و عبرت سبب مستغنی
اولہ جغندہ اشتباہ اہ لہ **فصل** شان
جہانداران کہ التزام احکام شریعت و اہتمام
وہام امر سیاست ایدوب ہوارہ عرض عرض و
وقار و اظہار شہ و شوکت و اقتدار ایلہ

امورندہ قیام و دوام ایلیم امتثال امر الہی
و تکمیل شرط پادشاہی بتبش اولور اما
حورہ قدر کمالات ذاتیہ سنی مستحج اولور
دخی مدار عنوان و شکوہ و شانی دستورانہ
آصف مدانی بہ منوط و اساس تمکین بنای
دولت ارکانہ رجال قوی مجال ذی مکننتہ
موقوف و مربوط اولہ جنی معلوم و مشہور
و مجرب و مشہور و انبای ازمنہ و دہ پور در
نایب و وزارت تفویضیہ مسندندہ و کالت
مطلقہ صاحبی اعظم الوزرا بر آصف ذیشانہ
یکادیم پیرا و فرمائہ فرما دینہ لا بداید و کی عقلا
و نقلہ قدیم و حدیث مقتضای طبیعت اسکو
دولت و واجبہ قانون قوام سلطنت اولوب
تماماً اظہور دولدن الالآن شاہا جہان
ایکون لزوم وزیر نصیر ذی تدبیرہ جمیع عقلا

متفق اولوب هیچ بر وقتده ملوکه اندک
استغنا تجویز کرده اهل آراء بلکه متصور
از همان افراد بر ایا اولمش و کلد
وزیر و نصیر و معین و ظهیر و نه استغنا
خصایص الوهیتدخ اولوب بر فرد حتی الانبیا
جمیده عون و نصرتدخ از اده سررها و لشکر
اگر وزیر و نصیر و نه استغنا و رای واحدیه
الکفایمتصور اولیدی جناب خیر البشر پیغمبر
صاوق انجبر علیه الصلوة والسلام انشدین
حضرت بلر امرش اوره ایله مأمور اولمازار ایدی
و جبریل و میکائیل علیهما السلام اچون هماده
ایکی وزیرم وار و حضرت صدیق و عمر رضی الله
عنهما اچون ارمنده ایکی وزیرم وار بریند
و حضرت موسی علیه السلام ای نظم انبیا اللهم
ایکن برادری هارون علیه السلامی و زراتنه

طلب و استدعا و و اشکره فی امری مفادی
اوزره امورنده شرکت هارون علیه السلام
رجا ایتدوکی وزیرک همآمده امیرد مشارکه
و معاونه سی ثابت و لازم اولوب مالایدینه
ایدوکنده نص صریحدر شرکت وزیرک
فوائدندن بر معظمی بودرکه امیر اچون وقت
خالی عن الامور سیسره و ملعله عبادات و ازکاره
فرستیاب اولوب اکتساب ثواب بیحساب
ایلمکه ادکان و زعمای بولور کی نسیم کثیرا
نظم جلیلی بو فائده به مشیر در **فصل**
سهر دوار داور اوله لی دوار دولده ششغه
شغله نههاب وزارت آفتاب عالمتاب
بیرد سیطنتدن اوقتابس انوار کمال ایلمکه
صفا لایکن بدبصحب جمال اولور یعنی صدر
آرایان دوتک الشاع شعاع ما هیچ قدره

منزلتکدی فروغ کوکب نیز پادشاهی
فروغندن اولوب بالذات ضیاعا و خود بخود
صیت شانی عالم ارا اوله فر ایجن اثر نظر
مخدوم منغام حدائق آمال خدام عبودیت
التزامه نسبتکه آسمانک زمینه فیض تربیتی
مقامنده اولدغنه بناء فقط انکله حسن حال
ونضارت برک شاخ اقبال پیدا ایده بیلور لر
الحاصل فحمت شانه وزیر فرغ شوکت و عنوان
امیر اولوب برک اصالة دولتی وزیر نسبت
ایلمز وقع و وفار سلطانی و تکلیف و عظمت
خاقانی که مدار آسایش و سکون و مایه
رفته چار جهت ربع سکوندر **۴** این اولدغنه
شاه دریا دل فلک ملکه سکون اولور
حاصل **۴** دستور صاحب تکلیف اول تکلیفین
حصه دار تعیین بیور یوز ایسه منزله عرش

پایه اتمت امیره اماره اولوب هر کس بر مقتضای
خوف و رجاء و داعیه دفع مهر و جلب لطف و
عطا سایه پناهی جای امن آباد دولت
عنایت مقادیر طاعت و انقیاده ابتداره
باشد مال کلام هر درده دوا و صوره
شفا ایچون مهر خذاره و لطف و اکرام صد ^{فتکاه}
قادر **۴** بخش ایده وایه شایسته وزیر
اولدغنه **۴** مستقیم قلم و کجوه شمشیر نند
شاید سی فاصد فی بر صدر صاحب اقتدار
وجود نند نمای اولوب نظام امور دولت
و احکام احکام ملک و ملت بروجه انحصار
اگر هر قوف و منوط اید و کی مجزوم ارباب فهم
و دولت بلکه قاطبه جهانیه عند نده معلوم
بالبداهت در **۴** مایه بالان نظام هر دولت **۴**
سبب و وسیع و وزیر ذمی قدرت **۴**

فصل شاه ذیشان شایسته و کلهای

سلطنته قدر عظیم و شایسته خیم و بر عکدر
علی الخصوص و کبیر مطلقه و بر دیکی قدرت و
قوت نیروی کجائیک نیر و بازوی دلیر ک
شمشیره و بر دیکی تاب و توان منزله سنده
اوله دید یکر که شاه کامله لازم در که
و کبیر مطلقه و بر دیکی قوت قاهره سیاست
کنند و در افزون و قدرت احسنه و حکمت
کنند و در اوله بود و جهله هم ناست ایست
جو ایمنی ز جو و تنگیل و هم قلوب برین طرف همایونه
جلب و فراسمی تکبیر او لیس اولدر خلاصه
کلام وزیر اعظم شهنشاه معظمت کار نه قادر
اولانک نفعی شاه مانند ارفقه مدح جیب
آهت و شایسته و اما شاه جهان و ز راهی کارینه
تقدیر ایلیک شاهه بخت اخطاط و نقصاندر

لذکن محتسب کارین و زرای ذیشان و نفوس
کارین ضابطان اشک و غمی بویکه در **فصل**
وزیر صائب التذبیر که متدین و صاحب جلالت و
شیاعت اولوب نظام ملک و ملتة خلوص
بالایله قیام ایند که ه لومه لائمه دینا احضار از انبویه
اعراض و تعیب و ثنا و تصویب فکر ایله ریای
استحسان خلق داعیه سنده اولیه انجق اجوی
امور و احکامده رضای رب البرایا و منفعت
عباد حق تعالی بنیان احکام ایلیه اگر چه
عقلادین خلق بو ماده بی نه و بر دیو مسعود
انک معناسی خلق مدح و ذمی داعیه
و و احم سندن قطع نظر ایله بو کار حقیقت
حاله اکثر ناسیک قبول و ارتضاسنه سزا
وار میدید و یک اوله بونیت صحیح و بو
تفحص ملیح در زیراتذبیر مدینه بو رعایت لازمدر

شریعت مطهره به تمسک شرطیله **فصل**

نام آوران اسلامه اقتدا و تقلید باعث تزیید

قدر و شرف امر است صاحب رشد و دیدور یعنی

اسلاف عدل و انصاف و اجرای سیاست شرعی

ایله انصاف اید و نام نیکوسی و صیت سخاو

شجاعت و آبروسی عالمی لبالب و مخلوقین

اصحاب شاننه تقلید و اقتدا احکام و اوابه

انفع و اشیاء در خصوصاً قریب الهمدی

اولی مدوحه تقلید ایلیه که ابتدای وقتی آتی

بیلر لا محاله قلوب ناسره انوار محبتی

تابش نمون و اطاعت و انقیاد دینه پور و اشیاء

عامه ناسک میل و رعیتی افزون اولوب

دعای خیرینه خلقی جذب و بوجسین تزییرک

ایله طرف اشرفینه قلب نامی جلبه ایله **فصل**

شاهان جهاندارانه موقع لایقنه بذل درهم و

دینار و صرف نفقود انجم شمارونه انصاف

و امساک و سعی خزانه فکر طیه در آمد در هم

و دنانیره اشتغال و انماک نه لازم در که

سعی جمع اموال مستوفیان ممالک عمده سنه

الذام و قوفیه خزینه محصلان بلدان دست

اهتمامیده التزام و نمشدر انلدیوسعی و کوشش

شب و روز تمامی مبالغ جد و جهد لریله

امور لریه تکمیل و رززش ایدر لر سنا یا نه

نشانی سلطنت اولان او فکرده اولمیوس

جمع و جهایت اموال خصوصنده از مکاتب

تکلیف و محل مناسبه بخش و بذلده توقف

پورلیله نقد ریح شهر یا رانک نام نامیدی

و طهرانی غلامی ساسمایدیر اوراق اشجار

بلکه حصی و احجار آنلرک ضربخانه اعتبار لریله

نامدار اولوب قده سیم و زر لره برابر صایبیلور

مالده اخضعه واسرف نابرجا صرف و اتلاف قدر
یوخسه اکتساب شوکت و شانه و معهوری
ممالک و بلدان اچگون بذل خزانن تجارت
را بجه اید و کی جنبند **فصل** حدود و لتک
مهمات حوبیه و ادوات سفریه سر وقت
آسایشده و فر حاضر و آماده و مرتب
و تکمیل عساکر و اجنادی دامن بمیان تهاشو
او امر سلطانی به مطیع و سر داده بولنق
اقدام امور نندرز اما بشه طه آنکجا ^{نک} رز زوده
تهیه و اعدادی ظلم و جور ایله تخریب بلاد
مفده سینه بادی و با جلدن ضرر عیب
منفعتنه غالب اولق محذورینه جوئی اولمیه
زیرا فی الحقیقه محض قوت و مدار بقدرت قوا
و رعایا اید و کنده اشتباه بیدر یعنی کجیب
الماده قوت دولت رعایا و بحسب الکیفیه

قوانین مستحینه و احکام شریعت غرادر
اکمال هر او جانک نغزاتی مصحح و مرتب
و ضابطاننه صرف و پروده اطاعت و ادب
کر کرد که وقت حاجتده عساکر و جناد
یرینه بر آلی حشرات و او غاد جمعنه
بهاوده صرف بیت المال و عیب بهره اصاحت
خزانه سلطان دریا نوال قیامیه زیرا
قول اولمیه خدمت ایتمز و بنده خاص
و چاکر بیویت اختصاص تدارک نه بذل اولمیه
اموال بیبانه کتمز روم ایلنیک زعما و ارباب
بیمارشی جنت مکان سلطان الساطین
و المجاهدین سلیمان خان زمانه سعادت نکرده
بغیر کت قلی اولق اوزره در الان پادشاه
قولی اولمیه روق اولمیه بیک بلکه بشن بیک
حوب و ضریه قادر سپاهی بولنق انک دخی

اکثری اصناف و تجار و اتباع و خدمتکار
مقوله لریدر باری بونکر ناما اهلدن رفع
اولنوب سرحدشاین اولن روم دلاورلرینه
توجیه اولنسه که اونته دینر و ثغور اسلامیه
محافظة سر آنکر عهدیه و رابطه لرینه مربوط
قیامتدر و حفظه ثغور اولن اجنادک
اقوات و ازداد و علوفه و ایرادینه و وسای
صنوابط نامنه اولن بی الرضا فله دست طمع
و آزی دار از انیمو بونکره معاینه بیست
المال سلیمنی مشتهیات نفعا نینه لرینه و صرف
ایله تنقیص انیمیه لر یعنی نفقات سرحدت
رفاهیت ایله اقامت و استقرار لرینه بالذات
پادشاه اسلام ائده الله الملك العظام
حضرت لر آفتیش و خصه اجمت و خصوص
مدکوری و کلای سلطنته علی وجه التاکید تبینه

و سپارش بیورمغه توجیه نظاره وقت
بیوره لرکه لدی الحاحه سوق سپاه ظفر
سمات و حفظ ثغور و حصون سرحدات
اوز لرینه فرض اولان امور دندر **فصل**
فیه زماننا حلقه طبیعت ثانیه اولن تزیین و
تبدیر جمیع مفاسده مبدأ اعدا و لثمنه لابق
و جدیر اولوب رفع و ترک صورتنده نظام
دین و دنیا حاصل و نیروی بازوی ملک
و ملت بر وفق و کخواه عقلا قوی و کامل
اولان چی روش و آشکار و بالبحر به ترک
سرف و زینتده اولن خیر و برکت تیغ
کرویه ارباب بصیرت ایدوکی عند اولی النهای
ظهور و دیدار در **۲** بهره دار اولور نقد
زینتی ترکند ایلین چون شکوفه اوله ریزان
یار کندین کوسترر یووجهله ناسک گرفتار

ابتلا اولدوغی زینت و سرف و تزیید و
سیاری مصرف جلب مال حرامه و ارتکاب
رشوت و خامت انجامه باوی و رشوت و حتی
فقر و رعیته جور و ظلم مؤدی اولمش در ظلم
ایله خود عالمک نظامی و ملک ملنک قوامی
بهر طرف اوله جفی ظاهر در زیر ارتش و اریکن
مناصب و خدمات و امانات و التزامات
اعلنه تفویض اولنه ممفکه رعایا بریشنه
وسکان ممالک پازده جور و عدوان اولوب
امداد سفیری به قدر تکرر قالمز بانه علی بنک
کوندنه کونه دولت علیه نك قوتنه ضعیف
و ضعفه قوت کلوب طرف طرف اعدا ممالک
اسلامیه به تسلط و ستم ایدر و ظلم و جور
ضمنده اولن اضطرار سکون بلاد و تیغ قلوب
عبا و سبیله کیدرک اکثر اهالی ممالک و بلادنه

اطاعت دولتدنه روگردانه عصیان و اولدو
احکام سلطانبده عدم نفوذ ظاهر و نمایانه اولغه
باشلد سلطنت ایسه انجی تنفیذ اولردن
عبارت اولوب نفوذه خلل کلیمک معاذ الله
شم معاذ الله اعظم امارت زوال و ضحلاله
اولدوغنه بناد بوکاره دشوارک جان و پیش
ایله شمدیدنه تدارکنه و رزیش و اهتمام اولنمز
ایسه بعد زمانه حال دولت بر حده رسیده
اولورکه بودرک در ماننده فلاطون حیرانه
و بودرک عساکر تدبیر و عدا جده جالینوس
لقمه اول حیرت و مخیر ایله انگشت بردهان
اولور حیرت کرم عمیم رب رحیمه متضرعدرکه
قیوفات المفروضه امام المسلمین ایده الله
المکرم المعاین افندیغز بو مجازیرک دفعی چون
شعبه ساق اقدام و شمشیر سبستی بند میانه اهتمام

بیور مغله از زمانده مشاهده روی نظام
واعدهای دیندند و خردخواه اوزره اخذ انتقام
مقدور و ملیت اوله **۹** این دعا از همه خلق
جهان آمین باد دولت علیه نیک اباعن جد
بنده و بنده زاده سی اولوب تا بکلمه مستغرق
نعم فراوانندی اولد و غمرا جلدن دولت
اید بنوند طرفنه ادنی ضرر و کزند اید شکر
احتمالیه عقل و شعور فرم سلوب اولد و غم
بناد بو قدر چه اظهار سوز و کداز فر پشیمه
وامان احسانندی اولق مامول و اعیانیه
۱۰ ما باز بقصه خود آیم و دخی سرف و
سقا هنده تجار و اهل حرفت مصر قلدر اینه دیاد
بولد قی هر شیک سمرنیه ترقه و تجاوز کلک
مفده سیک تحننه مندرج اولن مضرات راز
قید کلفت اثباتدر ازان جمله ارباب سیف و

جهاد و امر اوزمه اجناد فرقیته زینب و زیور
و تجرد و ترفه خواهش کراولدی آلات سفریه
فروخت ایدوب ادوات ذوق و صحبت
و مالزومه زینب و زینت تحصیلنه سعی محنت ایدر
اولدیلر اعدای دین و دولت اولن کفارک
عجب خدیجه سید که انواع تحف و تفاریق لیسو
کتور و یکی فرخانات لعبیه و امتعه لهویه بی
انغان غالبیه بیع ایلد ایشن صافی التون
و سفار و کبار و دولتی مفلس و مدیون ایدر
و ایدر و تزیین ایلد اشغال و اغفال ایدوب
او و جب جهادون صرف و صد ایلد شیطان
کیسی مغلوب نفس اماره ایتکه سعی ایلد بر لر
دخی عند العقلا قدر و قیمتدند معرا بر از اشیا
لایشتی رغبت و صفا ایلد ایتد ایدوب مضمون
اولمشیکن فلان متاعه مالک اولدق دیومباحات

ابلهانه ایدرز **۹** فیاضیة الاعمار غرضی کسعللا
چونکه بو مرتبه سرف وزینت ناسه طبیعت او
دکه بزهای ایله رفعی عسیر اولفکه او بایده کتمدعی
حسن تدبیر و اقتضای رای اصابت سیم اوزره
ظلم وزینت بستنده عند التامل وجود او عدما
تلازم درکار و جلب بالنسز تزیین و تجمل خارج
عمده اقتدار اولد و غنه بناء منع و زبوره
یکدیره تشربک و ترفیق و بو خصوصه من کل الوجوه
صرف نقدینه مقدرت اولمقده اهتمام و تدقیق
لوکر که اقوای ذرایع اصلاح عالم بو ایله بواهر
خطیر خصوصه بیز اولد و ما ذلک علی الله بغیر
فصل دشمنانه دوست صورت یسینی خدمت
حق ناشناسه نعم بی پایه در لنت باعث
اندکس اساس سلطنت اولد حق تازه ظهور
و نو پیدای برق دسیسه خسیسه اختر اعلیه بر عقاب

سلطانیته آزاده سررها اولوب بی محابا
انواع از تکاب و ارتش به جبارت و دانا
نمائی اسباب اجای مذاق و طبیعت اینجده در
بر بر بو که پیرامن دولت علیه ده سر زده ظهور
اولی وقایع و حوادث کلیه و جوئی نیک و جه حسن
اوزره تدبیری کوریلوب شاره اشتغال
اطفا اولمغنی کافه اموره صورت استحاله به
ایراز و اظهار و کوبا که تقادم عهد و زمانه ایله
شبهت اسباب منبج درام اولمقده عاظر اولمق
اعتقاد باطلنی قالب حقه افراغ ایدوک صرحت
نقل و بدایت عقل ایله ثابتی انکار ایدوب
اصلاحی قصد اولننه ماده ده فساد و تکینی
اراده اولننه رقعده ده اشتداد رونما اولدقده
کسه نیک نیاوان و تقصیر ندرن ناشی اولمیب
انجق بحسب الذمنا خصوصاً زبورک نغسده تعذر

و استیصال سندی اولی از صافی سلطانی
عظامه القا و کماهی جرم و تقصیر دولت علیه
دست قهر و امانت و انتم رسیده اولیه حق
سکنت از رؤسای اطرافه بعضی برانیده عزو
و نسبت کند ولری تبر و اتقا الیه بو طریق
ایله ابواب زجر و عقابی بالکلیه و بلکه
توجه ایده حکم مؤخذ و عتابی بیله منع
و صدایتد کلیرنه بناء جمیع امور دولت مختل
و مشوش و دامن انتظام سلطنت دست
خلده افتاده کشش او باشد
و بری دخی فزید انقیاد و اطاعت و شروط
ادبه کما رعایت صورتتده جلید و حقیر امور
دولتی رکاب همایونه عرض و تقدیم و حیثیت
استیذانده کند و مستقر بکری تلقین و تعلیم
ایدوب مخدوری ظهورنده بالای تقاریر

تنفیذ و اجویسی آنچه کشیده قیلتد خطوط
همایونی ابراز و اظهار و معنی جرم و قبا حتی
حاشا طرف جهانداری به عز و نسبت اینکه
اجتار ایدر شاهان جهانک این
لازمه عهده سلطنتی اماناتی اهلینه نفوذ
و احاله و وکلا و خدامتک نیک و بد اعماله
و خوف و طلاع سمعنه زمام اهتمامی عطف
و امان در پوخته هر امره کند ولری مباحث
و خصوصتک حسن و قبحی بالاستقلال
ادراکه صرف فکر و ردیت اینک و طیفه شهنشاهانه
کردند خارج و بلکه ذرود تعذر و امتناع
عارج اولد و غنی محتاج بیله اولمز و بری
دخی کند ولرک صوابد ولری و نتیجه مقدما
گفت و شتید ولری اولن تدابیرک تنفیذ و
اوسته یکنه یکنه کشیده قلم حکمرانی قیلتد

مقتضای او زره عمل اولند قده اکثر جاده
شرعیته سر بیچ انحراف اولد و غنه بنا
قبل الهمیدن مقام مجازاتده ظهور ایدن عوامل
ملکیه پیدری پیرامن سلطنتی برهمزده
صرح و وج ایتکه آغاز ایدوب و خامت
ازای سنجیفه لری کالشمس فی وسط النهار
ظاهر و آشکار اولشکن اوقبات نافرهم یاد
کارلر بکلیت بی حیایی و باقی همه حضور
اسلوبی او زره سوال مقدره جواب اولد رقی
ظن اولمنسونکه صدور ایدن اراد صائبه فردن
دولت علیه ابد پیوند بهره دار و فائده مند
اولیه زیاده بودمه دک استمرار دولت
و بقای ارکان سلطنت الحق تدابیر اصابت
سمیه مذکوره نیک ثمره سیدر بوضه اگر بویلم
حکمت اولنه معاذ الله تعالی کشتی سلطنت

لامحاله غرقه دریای ضحلال و اجزای بقای
دولت گرفتار قبضه تفرق و اخللال اولق مقرر
ایدی دیومنا نفع موهومه تعدادینه ابتدار
و بونکله جرم و قبا حاکمین نزد ساده دلانده
پوشیده دامن استتار قیلرله بارک الله
خوش شرم و زهی غیرت و عار افکار صحیحی
اصحابی هرتدبیرک نتیجه سنده نفع محقق طلب
و تفحص ایدر لر یوخسه ذوی العقولدر اولن
ضرر بود هوک علی سبیل الاحتمال و فغنی
منفعت عد ایتیمه چکی محل اشکال دکدر
خاتمه فی السیاسة سیاست شرعا و عقلا
و عاوه اهم مهمات سلطنتیه اولوب مزاج
حکمه ترک سیاست قدر مضرتی شد برشتی
ملاحظه اولنمز سیاست مدار نظام عالم اولد
بنه تعبیرت شتی ایله فوائدی مسطور و لسنه

كافة امده منافع و مدایحی مذکور اولوب
دیشکدر که ملوک و اوردن امر سیاست
و احتسابه اهتمام ایندی ارحم و اشفق
و سیاست و احتسابی ترک ایدنلر جو رو
ظلم ایدموصوف ایدوکی محققدر **۴** ترحم
بر بدتک تیزدندان **۵** ستمکاری بود بر
کوسفندان **۶** زیارملوک و دیعة الله اولن
عبادت امن و آسایشی اجای حکم سیاست
و ایفانی لوازم حدود شریعت اید حاصل
اولور **۷** فی معین الحکام اعلم ان السياسة
شرع منقلب و السياسة نوعان سیاست
ظالمه فالشرعية محرمة و سياسة عادلة
یخرج الحق من الظالم و تدفع کثیرا من المظالم
و تردع اهل الفساد و یوصل بها الی المقصد
الشرعية فالشرعية توجب البصیرة والاعتقاد

في اظهار الحق علينا و صی باب واسع تفضل فيه
الافهام و لهذا سكت فيه طائفة مسكت ^{بظ} التفریط
المذموم ظنا منهم ان تعاطى ذلك منافع
للقواعد الشرعية فسد و افترق الحق سبلا
و ضحى و عدلوا الی طرفین من العناد فاضح
لان فی انكار السياسة الشرعية رد النصوح
الشرعية و تغليط الخلفاء الراشدين
و طائفة سكت مسكت الافراط و توهموا
ان السياسة الشرعية فاصره عن سياسة الخلق
و مصلحة الامة و هو جهل و غلط فاحش فقد
قال عز من قائل اليوم اكملت لكم دينكم
فدخل في هذا جميع مصالح العباد الدينية و
الدنيوية على وجه الكمال و قال صلى الله عليه
وسلم تركت فيكم ما ان تمسكتم به لن تضلوا
كتاب الله و سنتي انتهى ملخصا بهدایه شرعی

عنايه ده سياستى تعريف يا ديوب تفليظ جزاء
جنايه لها حكم شرعى سما المادة الفساد
دبميشدر تعريف مذكوره بيا اولند وعنى
اوزره تفليظ جزاء نه عبارت اولن سياستك
اجماع علما ايله شرعا جوازي مقرر و بو مقدمه
مسلمه نك ثبوت مقصده على الاجمال دلالتى
اظهر اولدق ذنب بشقه فقهاء عظام كابلنده
تفليظ جزا صورندن بچه مواد عديده بي
مراجه كشيده اسك تحريم و ذممن بجنه
شائبه تشكيك مشككون تنزيه و تطهير
ايلمشكدر تنوير الابصار و شرحى در مختار
تعزير بالقنك جوازينى نصريح و حكم مذكور
حالت زناده قتل زانى مسئله سيله تمثيل و
توضيح ابتدا كدر صكره امام زاهد نيك ملتقى
شرعى مجتبه سندن نقل و على هذا القياس

المكابره بالنظم و قطاع الطريق و صاحب المكس
و جميع الظلمه با دنى شنى لقيه و جميع الكبار
والاعونه والسعاة يباح قتل الكل و ثواب
قاتلهم دبميشدر و درخى خير الدين الرمسلى
مقصود فوزه موافق فصل تعزير ده زناده
درج الدرر تعبیر قبلد و غنى متعدد فتوالرك
برنده شود وجهه رشنه كس پر بيان بيان
اوبمشكدر كه بدشتقى آخرى تفريم وايندا
قصد ايله حاكم سياسته سعائنه كاذبه ايله
سعائت ايله اكا شرعاً نه لازم اولور ديو
سؤال و جوابنده علما فر بوسئله نك ايرادىنى
كتابلنده الكثار و بونى مسئله السعاة و
الاعونه اسميله شهرت شعاع قلوب
وجه شروع اوزره سعائت ايدن كس نك
و جوب قتل ايله ر قمن افتا و المشكدر

وید که در صکره قال القاضی ابوالعلاء الناصحی
فیها نظما واهو القدر مشروع علیه ووجب
لفساده والقفل فیہ مقنع شاهان شه
ملك الملوك ابوالعلاء نظم الجواب لكل من هو
یسرع وقد ذکر البزازی فی فتاواه المسئلة
فی ثلثه مواضع فی السیه و فی الكراهیه و فی
الجنایات و ذكرها فی منح الفقار شرح تفسیر
الابصار و غیره من مصنفات الكنفیه رحمۃ اللہ
علیہم اجمعین و حشرنا فی زمرتهم امان
دیو ایداد نقل الیہ تأیید مقال و بعدہ
القدر مشروع علیه و جب قولى حکامك
اوزرینه ایقاع قنك وجوبی ایجاب
و ترك قنك بمعصیة من معاصی اللہ اویسی
خصوصندہ ازاله اریا بایدر دیو روی
مدعا در رفع پرده اشکال و بجواب حاتم

ایله بالکلیه قطع رشته قید و قال ایلمشدر
تفده الله بفقرانه ما سبقتهم من فهم اولدو غی
اوزره حاکم سیاسته سعایت کاذبه سیده
بطریق التسیب تفریم و ایدایه آلت اولن
مکنه نك و جب قنك مقرر او یجق تفریم
و ایدایه بالنفس یا خود اعوان و خدایه
مباشرت ایدنه حاکم سیاسته نه معاملة او
اقتضا ایدہ جکندہ اشتباهه محل فالمرز
منظومه محبیه ده و قال فی المنیه للامام
ان یقتل السارق و الحرامی سیاسته
للسعی بالفساد فی الارض و الاضرار للعباد
دیوب شارحی عبد الفتی النابلسی المراد
بالمنیه منیه المفتی و عبارتها و الامام ان
یقتل السارق سیاسته سعیه فی الارض
بالفساد انتهى فالمرکبین فی شرح الکنز

وفي الفتاوى الساجية للامام ان يقتل
السارق سياسة انتهى ديمشدر وبهاجة
الفتاوى ده تعزير بالقتل بحشده محله
مناسب متعدد فتوالر مذکور در مراجعت
اولنه معين الحکامه ووده اقدنیک
احکام سیاستی جامعه رساله سنده رسول الله
صلی الله علیه وسلم اقدنیزدنی و خلفاء راشدين
رضوان الله عليهم اجمعين حضرتند بویاید
نیچه آثار و اخبار ایراد و آنکرون شرفیفته
صدور اولن افعال و اقوال ایله جواز سینه
استدلال و استشراد^{المش} من اراد اطلاع
على حقيقة الحال فليراجع الي تلك
المواضع و هاتيك الحال اثرذا
بو اورا قده واجبه عهد التزامنز قیلنا
ایجاز و اجاله بناء بو مقدار ایله طی

طومار مقال قیلندی و الحمد لله اوللا
واخا و صلی الله علی سیدنا
محمد و آله و صحبه
اجمعین
نم